

The Iranian Association of
Medical Law

Institute of Bioethics
and Health Law

Economic Challenges and Fetal Rights: A Scoping Review

Sepideh Panjalipour Kakaroudi¹ , Ali Mohammad Mosadeghrad², Seyedeh Tahereh Mirmolaei¹,
Mahmoud Abbasi³, Shirin Shahbazi Sayqaldeh^{1,4*}

1. Department of Midwifery and Reproductive Health, School of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

2. School of Public Health, Health Information Management Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

3. Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

4. Nursing and Midwifery Care Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Fetal rights in Iran are shaped by the interaction of Islamic jurisprudential principles, legal norms, and socio-economic conditions. Evidence suggests that economic pressures may undermine the realization of the fetus's right to life and right to health by limiting access to prenatal care, adequate nutrition, and social support. This study aims to identify the dimensions of fetal rights and examine the economic challenges affecting their realization in Iran.

Method: This study was conducted as a scoping review based on the Arksey and O'Malley framework. A systematic search of Persian- and English-language studies was conducted across major scientific databases. Following the screening and assessment of eligibility, relevant studies were selected for the final analysis. The data were analyzed qualitatively using a content analysis approach.

Ethical Considerations: Throughout this scoping review, the principles of academic integrity, honesty, fidelity to the reviewed literature, and proper citation of sources were observed.

Results: The findings indicate that fetal rights in the jurisprudential, legal, and health literature can generally be categorized into three domains: medical rights, ethical rights, and economic/civil rights. Among these, the right to life and the right to health are recognized as fundamental rights of the fetus. Furthermore, challenges such as poverty, the high costs of prenatal care and childbirth, unemployment, inadequate nutrition, and insufficient institutional support may contribute to delayed access to healthcare services, increased maternal vulnerability, and, in some cases, a greater propensity toward abortion.

Conclusion: The findings of this scoping review indicate that the realization of fetal rights depends not only on jurisprudential and legal frameworks but also, to a considerable extent, on economic conditions and families' access to social support and healthcare services. Accordingly, strengthening supportive policies, advancing health equity, and enhancing support for pregnant women may contribute significantly to safeguarding fetal rights.

Keywords: Fetus; Fetal Rights; Poverty; Health Equity; Pregnancy; Scoping Review

Corresponding Author: Shirin Shahbazi Sayqaldeh; **Email:** shahbazishirin@yahoo.com

Received: April 09, 2026; **Accepted:** June 27, 2026; **Published Online:** September 20, 2026

Please cite this article as: Panjalipour Kakaroudi S, Mosadeghrad AM, Mirmolaei ST, Abbasi M, Shahbazi Sayqaldeh S. Economic Challenges and Fetal Rights: A Scoping Review. Iranian Journal of Medical Law Journal. 2026; 20: e47.

چالش‌های اقتصادی و حقوق جنین: یک مرور حیطه‌ای

سپیده پنجعلی پور کاکرودی^۱، علی محمد مصدق‌راد^۲، سیده‌طاهره میرمولایی^۱، محمود عباسی^۳، شیرین شهبازی صیقلده^۴ *^۱

۱. گروه مامایی و سلامت باروری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

۲. دانشکده بهداشت، مرکز تحقیقات مدیریت اطلاعات سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

۳. مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

۴. مرکز تحقیقات مراقبت پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: حقوق جنین در ایران در بستر تعامل میان مبانی فقهی، قواعد حقوقی و شرایط اجتماعی - اقتصادی شکل گرفته است. شواهد نشان می‌دهد که فشارهای اقتصادی می‌توانند از طریق کاهش دسترسی به مراقبت‌های بارداری، تغذیه مناسب و حمایت‌های اجتماعی، تحقق حق حیات و حق سلامت جنین را با چالش مواجه کنند. این مطالعه با هدف شناسایی ابعاد حقوق جنین و بررسی چالش‌های اقتصادی مؤثر بر تحقق آن در ایران انجام شد.

روش: این پژوهش به روش مرور حیطه‌ای و بر اساس چهارچوب آرکسی و اوامالی انجام شد. جستجوی نظام‌مند مطالعات فارسی و انگلیسی در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر صورت گرفت. پس از غربالگری و ارزیابی، مطالعات مرتبط برای تحلیل نهایی انتخاب شدند. داده‌ها به صورت کیفی و با رویکرد تحلیل محتوا بررسی شدند.

ملاحظات اخلاقی: جنبه‌های اخلاقی مطالعات کتابخانه‌ای شامل رعایت اصالت متون، صداقت و امانتداری علمی و استناددهی صحیح به منابع رعایت شده است.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که حقوق جنین در ادبیات فقهی، حقوقی و سلامت عمدتاً در سه حوزه حقوق پزشکی، حقوق اخلاقی و حقوق اقتصادی/ مدنی دسته‌بندی می‌شود. در این میان، حق حیات و حق سلامت به عنوان حقوق بنیادین جنین شناخته شده‌اند. همچنین چالش‌هایی مانند فقر، هزینه‌های بالای مراقبت‌های بارداری و زایمان، بیکاری، تغذیه ناکافی و نبود حمایت نهادی می‌توانند به تأخیر در مراجعه به خدمات سلامت، افزایش آسیب‌پذیری مادر و در برخی موارد گرایش به سقط جنین منجر شوند.

نتیجه‌گیری: یافته‌های این مرور حیطه‌ای نشان می‌دهد که تحقق حقوق جنین صرفاً به قوانین فقهی و حقوقی وابسته نیست، به ویژه از شرایط اقتصادی و میزان دسترسی خانواده‌ها به حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت تأثیر می‌پذیرد. بنابراین تقویت سیاست‌های حمایتی، عدالت در سلامت و حمایت از مادران باردار می‌تواند در حفظ حقوق جنین مؤثر باشد.

واژگان کلیدی: جنین؛ حقوق جنین؛ فقر؛ عدالت در سلامت؛ بارداری؛ مرور حیطه‌ای

نویسنده مسئول: شیرین شهبازی صیقلده؛ پست الکترونیک: shahbazishirin@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۰۶؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۶/۲۹

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Panjalipour Kakaroudi S, Mosadeghrad AM, Mirmolaei ST, Abbasi M, Shahbazi Sayqaldeh S. Economic Challenges and Fetal Rights: A Scoping Review. Iranian Journal of Medical Law Journal. 2026; 20: e47.

مقدمه

دوران جنینی به عنوان نخستین مرحله زندگی انسان، همواره موضوع بحث‌های گسترده در حوزه‌های فقهی، اخلاقی، حقوقی و پزشکی بوده است (۱). در فقه اسلامی نیز جنین دارای جایگاهی مستقل و محترم است و از حقوق مادی و معنوی برخوردار می‌باشد (۲). بی‌توجهی به این حقوق می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری، مانند افزایش سقط‌های غیر قانونی، آسیب‌های روانی و جسمی و تشدید چالش‌های جمعیتی به همراه داشته باشد (۳). در ایران، بحث حقوق جنین طی چند دهه اخیر، در بستر گسترش فناوری‌های تشخیصی پیش از تولد، تحولات جمعیتی و تشدید فشارهای اقتصادی، به یکی از مناقشه‌برانگیزترین حوزه‌ها در نقطه تلاقی فقه، حقوق و نظام سلامت تبدیل شده است. این تحولات، چهارچوب‌های سنتی حمایت از جنین را با پرسش‌ها و چالش‌های جدیدی رو به رو کرده‌اند (۴). در سطح نظری، فقه امامیه از بدو انعقاد نطفه برای جنین شأن و احترام خاصی قائل است و آثار حقوقی مشخصی همچون ارث و دیه را به رسمیت می‌شناسد؛ با این حال، پس از تحقق ولوج روح، حق حیات جنین و حرمت سقط به صورت صریح‌تر و قاطع‌تری مورد تأکید قرار می‌گیرد (۵).

با وجود این مبانی، ادبیات موجود نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از مطالعات بیشتر بر جنبه‌های فقهی و کیفری سقط جنین متمرکز بوده‌اند و ابعاد اقتصادی حقوق جنین کمتر به صورت نظام‌مند بررسی شده است، در حالی که فقر، بیکاری، افزایش هزینه‌های خدمات سلامت و فشارهای ناشی از تحریم‌های اقتصادی می‌توانند دسترسی زنان باردار به مراقبت‌های پزشکی، سونوگرافی منظم، آزمایش‌های تشخیصی و تغذیه کافی را محدود کنند و به این ترتیب، تحقق حق حیات و حق سلامت جنین را در سطح اجرا با چالش مواجه سازند (۶-۸). از منظر حقوقی، تحریم‌های اقتصادی صرفاً یک پدیده مالی یا تجاری نیستند، بلکه از طریق تضعیف زیرساخت‌های سلامت، افزایش هزینه‌های درمان و کاهش

دسترسی به خدمات ضروری، می‌توانند زمینه نقض یا تضعیف غیر مستقیم حقوق بنیادین جنین را فراهم کنند. از سوی دیگر، وضعیت اقتصادی می‌تواند بر تصمیمات باروری، به ویژه با توجه به هزینه‌های بالای فرزندآوری و مراقبت از کودکان دارای مشکلات سلامتی، اثر بگذارد (۹). مرور مطالعات انجام‌شده در داخل و خارج از کشور نشان می‌دهد که پژوهش‌های مرتبط با حقوق جنین، علاوه بر محدود بودن در مطالعات داخلی، عمدتاً پراکنده و متمرکز بر ابعاد فقهی و کیفری سقط جنین بوده‌اند و کمتر به پیوند میان حقوق جنین و چالش‌های اقتصادی پرداخته‌اند. از این رو، مرور حیطه‌ای مطالعات موجود با تمرکز بر این پیوند در ایران می‌تواند تصویری منسجم‌تر از ابعاد مسأله برای پژوهشگران و سیاست‌گذاران فراهم کند. هدف این پژوهش، بررسی چالش‌های اقتصادی و تأثیر آن‌ها بر تحقق حقوق جنین در ایران است.

روش

این پژوهش با استفاده از روش مرور حیطه‌ای (Scoping Review) انجام شد. مرور حیطه‌ای یک پژوهش ثانویه است که با جستجوی مطالعات پژوهشی اصیل و ادبیات خاکستری، انواع شواهد موجود در یک حیطه موضوعی خاص را شناسایی و نقشه ادبیات موضوع مربوطه را ترسیم می‌کند. این نوع مرور برای پاسخگویی به پرسش‌های پژوهشی از نوع «چه چیزی» و «چگونه» در یک حوزه مشخص مناسب است. در این مطالعه از چهارچوب پنج مرحله‌ای Arksey و O'Malley شامل شناسایی سؤال پژوهش، شناسایی مطالعات مرتبط با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر، انتخاب مطالعات مرتبط برای مرور، استخراج داده‌ها، جمع‌بندی و گزارش یافته‌ها و در نهایت مشاوره اختیاری با صاحب‌نظران استفاده شد (۱۰). هدف این مرور حیطه‌ای، شناسایی ابعاد حقوق جنین و بررسی چالش‌های اقتصادی مؤثر بر تحقق آن در ایران بود. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش این بود که چالش‌های اقتصادی چگونه بر تحقق حقوق جنین در ایران اثر می‌گذارند؟

SID, Scopus, Web of Science, PubMed و Google Scholar انجام شد. مطالعات منتشرشده به زبان فارسی و انگلیسی در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ با استفاده از واژگان کلیدی مرتبط با حقوق جنین، فقر، عدالت در سلامت و بارداری بازیابی شدند.

۳. مرحله سوم غربالگری و انتخاب مطالعات: پس از حذف مطالعات تکراری، عنوان و چکیده مقالات توسط دو پژوهشگر به صورت مستقل بررسی شد، سپس متن کامل مطالعات واجد شرایط ارزیابی گردید. معیارهای ورود شامل ارتباط مستقیم با حقوق جنین، ابعاد اقتصادی مؤثر بر سلامت و حقوق جنین و دسترسی به متن کامل بود. مطالعات نامرتبط، تکراری یا فاقد اطلاعات کافی از مطالعه حذف شدند. اختلاف نظر میان پژوهشگران از طریق بحث و توافق نهایی برطرف شد.

۴. مرحله چهارم استخراج و ترسیم داده‌ها: داده‌ها با استفاده از یک فرم ساختاریافته استخراج شدند. اطلاعات استخراج‌شده شامل نام نویسنده، سال انتشار، نوع مطالعه، محل انتشار، موضوع اصلی، ابعاد حقوق جنین مورد بررسی، چالش‌های اقتصادی مطرح‌شده و یافته‌های کلیدی هر مطالعه بود.

۵. مرحله پنجم جمع‌بندی و گزارش نتایج: داده‌های استخراج‌شده با استفاده از رویکرد تحلیل محتوای کیفی بررسی و طبقه‌بندی شدند. کدگذاری داده‌ها با نرم‌افزار MAXQDA10 انجام شد و یافته‌ها در قالب سه طبقه اصلی شامل حقوق پزشکی، حقوق اخلاقی و حقوق اقتصادی/مدنی جنین سازمان‌دهی و گزارش شدند.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها

بر اساس نتایج، حقوق جنین در سه دسته کلی قرار می‌گیرند (جدول ۲). دسته نخست به حقوق پزشکی اختصاص دارد که

کلیه مستندات منتشرشده به زبان‌های فارسی و انگلیسی تا پایان دسامبر ۲۰۲۵ در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و بین‌المللی شامل Magiran, IranMedex, SID, Scopus, ISI, PubMed و Google Scholar انجام گرفت. با واژگان کلید مرتبط شامل «جنین»، «حقوق جنین»، «فقر»، «عدالت در سلامت»، «بارداری» و «مرور حیطه‌ای» جستجو شد. همچنین فهرست منابع مقالات به دست‌آمده نیز به صورت دستی بررسی و مقالات مرتبط استخراج شدند. جستجوی اولیه در پایگاه‌های اطلاعاتی و موتورهای جستجو منجر به شناسایی ۱۸۶ مستند، شامل مقاله، کتاب و گزارش شد. پس از حذف موارد تکراری یا فاقد متن کامل، ۱۲۴ مطالعه برای بررسی عنوان و چکیده باقی ماند. از این میان، ۷۲ مطالعه پس از بررسی عنوان و چکیده حذف شد و ۲۸ مطالعه نیز به دلیل عدم ارتباط با موضوع کنار گذاشته شد. در نهایت، ۲۴ مطالعه مرتبط برای تحلیل نهایی استخراج شد (جدول ۱).

جدول ۱: خلاصه مراحل جستجو و غربالگری مطالعات

تعداد	مرحله
۱۸۶	مطالعات شناسایی‌شده در جستجوی اولیه
۶۲	موارد تکراری و بدون متن کامل حذف‌شده
۱۲۴	مطالعات باقی‌مانده برای غربالگری
۷۲	مطالعات حذف‌شده پس از بررسی عنوان و چکیده
۲۸	مطالعات حذف‌شده به دلیل عدم ارتباط با موضوع
۲۴	مطالعات نهایی واردشده در تحلیل

این مرور حیطه‌ای بر اساس چهارچوب پنج مرحله‌ای آرکسی و اومالی طراحی شد:

۱. مرحله اول شناسایی سؤال پژوهش: سؤال اصلی پژوهش عبارت بود از: «چالش‌های اقتصادی چگونه بر تحقق حقوق جنین در ایران اثر می‌گذارند؟» همچنین ابعاد حقوق پزشکی، اخلاقی و اقتصادی جنین در نظام‌های حقوقی اسلامی و بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفت.

۲. مرحله دوم شناسایی مطالعات مرتبط: جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های اطلاعات Magiran, IranMedex.

حق حیات، سلامت جسمی و روانی، بهره‌مندی از مراقبت‌های مناسب دوران بارداری و زایمان، حق رشد و تکامل مطلوب و نیز حق محافظت در برابر مخاطرات محیطی و شغلی را دربر می‌گیرد؛ دسته دوم، حقوق اخلاقی را شامل می‌شود که بر کرامت ذاتی جنین، ضرورت احترام به او، حق برخورداری از

زندگی مطلوب و لزوم برقراری تعادل میان منافع مادر و جنین تأکید دارد. در نهایت، حقوق اقتصادی و مدنی جنین مطرح می‌شود که در قالب حقوقی همچون ارث و نفقه و نیز بهره‌مندی غیر مستقیم از حمایت‌های مالی و خدماتی خانواده و نظام سلامت، مورد توجه قرار گرفته است.

جدول ۲: طبقه‌بندی حقوق جنین بر اساس مطالعات

سطح	حقوق	درصد
پزشکی	حیات، سلامت، مراقبت	۵۰ درصد
اخلاقی	کرامت، تعادل مادر - جنین	۳۰ درصد
اقتصادی	ارث، نفقه، دیه	۲۰ درصد

در تحلیل محتوای مطالعات، حق حیات و حق سلامت به عنوان هسته مرکزی حقوق جنین شناخته شدند و سایر حقوق، در واقع حول این دو حق بنیادین معنا پیدا می‌کردند. به بیان دیگر ادبیات موجود نشان می‌دهد که حمایت از جنین صرفاً یک بحث نظری یا فقهی نیست، بلکه مستقیماً به امکان تحقق شرایطی وابسته است که رشد سالم و ایمن جنین را فراهم کند.

در بخش مربوط به چالش‌های اقتصادی چند الگوی تکرارشونده شناسایی شد. نخست، هزینه‌های بالای مراقبت‌های بارداری، زایمان و نگهداری از نوزاد به ویژه در خانواده‌های کم‌برخوردار به عنوان عاملی مؤثر در تأخیر مراجعه به خدمات سلامت یا گرایش به سقط مطرح شده بود؛ دوم، فقر غذایی و ناتوانی در تأمین تغذیه مناسب دوران بارداری سلامت مادر و در نتیجه سلامت جنین را تهدید می‌کرد؛ سوم اشتغال در

محیط‌های ناایمن و مواجهه با شرایط کاری سخت از منظر حقوقی به عنوان مانعی برای تحقق حق سلامت جنین قابل تحلیل بود؛ چهارم نبود حمایت نهادی و اجتماعی کافی باعث می‌شد تصمیم‌گیری درباره تداوم بارداری یا سقط در بستری از فشار و اضطراب اقتصادی انجام شود.

همچنین در منابع بررسی‌شده تحریم‌ها و تنگناهای اقتصادی نه صرفاً به عنوان یک واقعیت بیرونی، بلکه به عنوان عاملی ساختاری مطرح شده بودند که از طریق افزایش هزینه خدمات، محدودسازی دسترسی به دارو و مراقبت و تضعیف توان حمایتی نظام سلامت، امکان تحقق عملی حق حیات و حق سلامت جنین را کاهش می‌دادند. از این منظر، سقط جنین یکی از پیامدهای این فشارها بود. مشخصات کامل مطالعات وارد شده در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: ویژگی مطالعات وارد شده

نویسنده اول	سال انتشار	کشور / محل مطالعه	نوع مطالعه	محور اصلی مطالعه	ارتباط با حقوق جنین	دسته‌بندی نهایی
افشار (۱۱)	۲۰۱۲	ایران	کیفی	شخصیت جنین و کرامت او	حق حیات و کرامت جنین	اخلاقی
Ganiat Mobolaji Olatokun (12)	۲۰۱۴	نیجریه	مروری	مبانی حقوق بین‌الملل در حق حیات جنین	حق حیات جنین	حقوقی - اخلاقی
حنطوش‌زاده (۱۳)	۲۰۲۲	ایران	نامه به سردبیر	درد جنین و ملاحظات مداخله پزشکی	حق سلامت و رعایت حرمت جنین	پزشکی - اخلاقی
Justice (14)	۲۰۲۲	آمریکا	مروری	شخصیت حقوقی جنین	حمایت حقوقی از جنین	حقوقی
فتاحی (۱۵)	۲۰۲۲	ایران	مروری روایتی	خلأ چهارچوب حقوق جنین	پیامدهای بی‌توجهی به حق جنین	حقوقی - اجتماعی
سوهانیان (۱۶)	۲۰۰۸	ایران	مروری	شخصیت بالقوه جنین	حق حیات و احترام به جنین	اخلاقی
Carl Preiksaitis (17)	۲۰۲۴	آمریکا	کیفی	اثر قوانین بر حقوق جنین	اثر سیاست بر حق جنین	حقوقی
اسدی (۱۸)	۲۰۲۰	ایران	مروری	حقوق مدنی جنین در خانواده	نفقه، حمایت مالی، حق رشد	اقتصادی - مدنی
رافعی (۱۹)	۲۰۱۸	ایران	مروری نظام‌مند / متا‌آنالیز	پیامدهای سزارین نامناسب	حق سلامت و کامل‌بودن دوره جنینی	پزشکی
عباسی (۲۰)	۲۰۱۹	ایران	توصیفی - تحلیلی	مسئولیت حقوقی سزارین نامناسب	حق سلامت و حق حیات جنین	پزشکی - حقوقی
پزشکی (۲۱)	۲۰۲۱	ایران	توصیفی - تحلیلی	مقررات حقوقی مرتبط با جنین در خانواده	حق سلامت جسمی و روانی جنین	حقوقی
مشکات (۲۲)	۲۰۱۷	ایران	مروری	آسیب جنینی به عنوان مسأله مغفول	حق سلامت و پیشگیری از آسیب	پزشکی - حقوقی
موسوی (۲۳)	۲۰۱۱	ایران	مروری	نقش دین و سیاست در حق جنین	حق حیات و سلامت جنین	حقوقی - فقهی

نویسنده اول	سال انتشار	کشور / محل مطالعه	نوع مطالعه	محور اصلی مطالعه	ارتباط با حقوق جنین	دسته‌بندی نهایی
Christina Zampas (24)	۲۰۲۰	آمریکا	مروری	مراقبت محترمانه و بدون اجبار در بارداری	حق مادر و جنین در مراقبت مناسب	اخلاقی - پزشکی
غفاری (۲۵)	۲۰۲۱	ایران	مروری کتابخانه‌ای	سزارین غیرضروری و حقوق جنین	حق رشد، سلامت و کامل‌بودن دوره بارداری	پزشکی - حقوقی
مشایخی (۲۶)	۲۰۱۹	ایران	مروری کتابخانه‌ای	مبانی کرامت جنین در اخلاق پزشکی	کرامت و احترام به جنین	اخلاقی
Sara Swathi Vedam (27)	۲۰۱۹	آمریکا	کمی	فشار بر مادر و مداخله ناخواسته	تعادل حق مادر و جنین	اخلاقی - حقوقی
Violette Perrotte (28)	۲۰۲۰	آمریکا	مروری	استفاده ابزاری از مفهوم حفاظت از جنین	تعارض مداخله پزشکی و رضایت مادر	اخلاقی - حقوقی
Carmel Shachar (29)	۲۰۲۴	آمریکا	کمی	آثار قوانین شخصیت جنین	پیامدهای حقوقی بر مراقبت سلامت	حقوقی
Claire Murray (30)	۲۰۱۶	ایرلند	اسنادی	حق حیات جنین و استثنائات قانونی	تعادل حق حیات جنین و مادر	حقوقی
Monika (31)	۲۰۲۳	آمریکا	مروری نظام‌مند	مراقبت محترمانه در زایمان	حق سلامت و مراقبت عادلانه برای مادر و جنین	اخلاقی - پزشکی
Abdul Raheem-Mustapha (32)	۲۰۱۱	نیجریه	مروری فقهی - حقوقی	حقوق بنیادی جنین در حقوق عرفی و اسلامی	حق حیات، حمایت و عدم آسیب	حقوقی - فقهی
Romesa Mariam (33)	۲۰۱۸	اسلام‌آباد	مجموعه مقالات	ابعاد مختلف حقوق جنین در اسلام	حق حیات، ارث، نفقه و حمایت	حقوقی - فقهی
پارسیان (۳۴)	۲۰۲۵	ایران	مروری/تحلیلی	پیوند اقتصاد، فقر و سلامت بارداری	اثر فقر و هزینه‌ها بر تحقق حق جنین	اقتصادی - سلامت

بحث

۱. چهارچوب مفهومی حقوق جنین: یافته‌های این مرور حیطه‌ای نشان داد که حقوق جنین در ایران و جهان در سه حوزه پزشکی، اخلاقی و اقتصادی/مدنی دسته‌بندی می‌شود که در این میان، حق حیات و حق سلامت به عنوان حقوق بنیادین و هسته مرکزی سایر حقوق شناخته می‌شوند. با این حال، آنچه از تحلیل عمیق‌تر متون استخراج می‌شود، فاصله‌ای عمیق و نظام‌مند میان «به رسمیت‌شناسی نظری حقوق جنین» و «امکان تحقق عملی آن‌ها» در زندگی روزمره خانواده‌هاست. این شکاف به ویژه در بستر فشارهای اقتصادی، نابرابری در دسترسی به خدمات سلامت و نبود حمایت‌های نهادی، به شدت بارز می‌شود.

۲. مبانی حقوقی و فقهی حقوق جنین در ایران: در نظام حقوقی ایران، حقوق جنین بر سه رکن اساسی استوار است که تحلیل نسبت آن‌ها با چالش‌های اقتصادی، هسته اصلی استدلال این مطالعه را تشکیل می‌دهد.

۱-۲. قاعده حرمت اتلاف نفس محترمه: مطابق مبانی فقه امامیه، جنین از بدو انعقاد نطفه دارای نفس محترمه است و سقط عمدی در حکم قتل نفس محترمه محسوب می‌شود. ماده ۶۲۲ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) نیز سقط جنین را جرم دانسته و برای آن مجازات تعیین کرده است (۳۵). با این حال، تحلیل حقوقی نشان می‌دهد که این قاعده در مواجهه با وضعیت‌های اضطرار اقتصادی نیازمند بررسی است. رویه قضایی ایران در این زمینه بسیار محدود و عمدتاً ناظر به اضطرار پزشکی (خطر جان مادر) است، نه اضطرار اقتصادی (۳۶). این خلأ حقوقی به این معناست که خانواده‌های فقیر در یک «وضعیت تعارض حقوقی و اقتصادی» گرفتار می‌شوند: از یک‌سو سقط جرم است، از سوی دیگر توانایی تأمین هزینه‌های فرزندآوری را ندارند.

۲-۲. قاعده لاضرر: قاعده لاضرر در فقه امامیه دو کاربرد دارد: نخست، در روابط فردی (ممنوعیت ضررزدن دیگری) و دوم، در وظایف حاکمیتی (دولت موظف به رفع ضرر از شهروندان است) (۳۷). در سطح روابط فردی، اگر مادر باردار

به دلیل فقر، ناچار به کار در محیط نایمن شود و این کار به جنین آسیب برساند، قاعده لاضرر اقتضا می‌کند که اگر مادر «مضر» باشد، ضرر وارده به جنین مستند به اضطرار است نه تقصیر مادر. در سطح حاکمیتی، تحریم‌های اقتصادی، اگرچه عاملی خارج از اراده دولت ایران هستند، اما قاعده لاضرر دولت را موظف می‌کند که با اتخاذ سیاست‌های تاب‌آور، از ورود ضرر تحریم‌ها به حقوق بنیادین جنین بکاهد.

۳-۲. قاعده نفی عسر و حرج: بر اساس این قاعده، هیچ تکلیف شرعی نباید مستلزم مشقت غیر معمول باشد (۳۸). تحلیل حقوقی ما نشان می‌دهد که در نظام حقوقی ایران، تحمیل هزینه‌های سنگین مراقبت‌های بارداری، زایمان و درمان کودک متولدشده بر خانواده‌های فقیر می‌تواند مصداق عسر و حرج باشد. اصل ۲۹ قانون اساسی، برخورداری همگانی از تأمین اجتماعی را به عنوان یک حق اساسی به رسمیت شناخته است. با این حال، قاعده نفی عسر و حرج در اینجا یک «تکلیف مثبت» برای دولت ایجاد می‌کند: صرف عدم وضع قوانین محدودکننده کافی نیست، بلکه دولت باید با گسترش پوشش بیمه‌ای و ارائه بسته‌های حمایت تغذیه‌ای، زمینه رفع حرج را فراهم کند.

تحلیل مبانی حقوقی نشان می‌دهد که قواعد فقهی مرتبط با حقوق جنین، صرفاً گزاره‌های انتزاعی و ثابت نیستند، بلکه در بستر شرایط اجتماعی و اقتصادی قابلیت تفسیر و کاربرست متفاوتی پیدا می‌کنند. به عنوان نمونه، قاعده حرمت نفس محترمه در سطح نظری ناظر بر ممنوعیت مطلق سقط است، اما در شرایطی که فشارهای اقتصادی شدید موجب ناتوانی خانواده در تأمین حداقل‌های معیشتی و سلامت می‌شود، مفهوم «اضطرار» و «عسر و حرج» به عنوان عناصر تعدیل‌کننده در درک حقوقی این قاعده وارد عمل می‌شوند. همچنین قاعده لاضرر از یک قاعده صرفاً فردی، به یک مبنا الزام‌آور برای سیاست‌گذاری عمومی در جهت کاهش آثار زیان‌بار فقر و نابرابری اقتصادی بر حقوق جنین تبدیل می‌شود. بنابراین چالش‌های اقتصادی نه تنها زمینه تحقق حقوق را تحت تأثیر قرار می‌دهند، بلکه در سطح تفسیری،

موجب بازتعریف نحوه اعمال قواعد حقوقی در نظام حقوقی ایران می‌شوند.

۳. چالش‌های اقتصادی مؤثر بر حقوق جنین: بر اساس یافته‌های این مطالعه، چالش‌های اقتصادی مؤثر بر حقوق جنین در ایران در چهار سطح قابل تحلیل است که هر سطح مکانیسم تأثیر متفاوتی دارد:

۳-۱. سطح اول، دسترسی به خدمات سلامت: هزینه‌های بالای مراقبت‌های بارداری، زایمان و تشخیص‌های پیش از تولد. شواهد بین‌المللی نشان می‌دهد که نابرابری‌های اجتماعی - اقتصادی با پیامدهای نامطلوب بارداری ارتباط معناداری دارد. تامسون (Thomson) و همکاران (۲۰۲۱ م.) در یک مرور نظام‌مند و متاآنالیز نشان دادند که زنان از طبقات پایین‌تر اجتماعی - اقتصادی در مقایسه با بالاترین سطح، به طور معناداری در معرض خطر بیشتری برای مرده‌زایی، مرگ نوزادی، مرگ پری‌ناتال، زایمان زودرس و وزن کم هنگام تولد قرار دارند (۳۹).

۳-۲. سطح دوم، چالش‌های تأمین نیازهای پایه: فقر غذایی و ناتوانی در تأمین تغذیه مناسب دوران بارداری. کینزی (Kinsey) و همکاران (۲۰۲۵ م.) در مرور حیطه‌ای خود گزارش کردند که ناامنی غذایی در دوران بارداری با افزایش خطر افسردگی و اضطراب در دوران بارداری و پس از زایمان همراه است، هرچند یافته‌ها در مورد زایمان زودرس و وزن هنگام تولد نیاز به تحقیقات بیشتری دارد (۴۰).

۳-۳. سطح سوم، چالش‌های محیط کار: اشتغال در محیط‌های نایمن و شرایط کاری سخت برای زنان باردار. این چالش را از منظر حقوقی می‌توان به عنوان مانعی برای تحقق حق سلامت جنین تحلیل کرد، زیرا مادر باردار در شرایط اضطراب اقتصادی ناچار به پذیرش چنین کارهایی می‌شود (۴۱).

۳-۴. سطح چهارم، چالش‌های نهادی و ساختاری: نبود حمایت‌های نهادی کافی و تحریم‌های اقتصادی که از طریق افزایش هزینه خدمات، محدودسازی دسترسی به دارو و مراقبت، تضعیف توان حمایتی نظام سلامت، امکان تحقق

عملی حق حیات و حق سلامت جنین را کاهش می‌دهند (۴۲). در مجموع، تحلیل ارائه‌شده نشان می‌دهد که چالش‌های اقتصادی نه تنها بر دسترسی به خدمات سلامت و کیفیت بارداری اثر می‌گذارند، بلکه به طور مستقیم و غیر مستقیم می‌توانند با افزایش گرایش به سقط جنین، به عنوان یکی از مهم‌ترین مصادیق نقض حقوق جنین، مرتبط باشند.

برخلاف تصور رایج که سقط جنین را عمدتاً در چهارچوب مسائل پزشکی یا اخلاقی تحلیل می‌کند، در این میان، یکی از مهم‌ترین مصادیق تأثیر چالش‌های اقتصادی بر حقوق جنین، افزایش احتمال بروز سقط جنین در زمینه‌های مختلف اقتصادی است که در ادامه در قالب الگوهای تحلیلی بررسی می‌شود

۴. ارتباط چالش‌های اقتصادی با سقط جنین: یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که سقط در ایران می‌تواند یک پدیده اقتصادی - حقوقی نیز باشد. بر اساس تحلیل منابع، سه الگوی ارتباطی میان چالش‌های اقتصادی و سقط قابل شناسایی است:

۴-۱. سقط ناشی از ناتوانی در تأمین هزینه‌های تشخیص و درمان: در مواردی که آزمایش‌های پیش از تولد، وجود ناهنجاری‌های جنینی را نشان می‌دهد، خانواده‌های کم‌درآمد با یک دوراهی رو به رو می‌شوند. از یک‌سو، قانون سقط درمانی را فقط در شرایط بسیار محدود مجاز می‌داند (۴۳). این نتیجه با پژوهش پاریسیان و همکاران (۲۰۲۵ م.) که به چالش‌های کارآمدی اجتماعی قوانین سقط در ایران اشاره دارد، هم‌سو است (۳۴). از سوی دیگر، هزینه‌های نگهداری از کودک دارای ناتوانی برای یک خانواده فقیر غیر قابل تحمل است. در این شرایط، برخی خانواده‌ها به سقط غیر قانونی روی می‌آورند (۴۴). این پدیده نشان می‌دهد که محدودیت‌های قانونی سقط بدون همراهی با بسته‌های حمایت مالی و بیمه‌ای، نه تنها مؤثر نیست، بلکه خانواده‌ها را به سمت اقدامات نایمن سوق می‌دهد.

۴-۲. سقط ناشی از ناتوانی در تأمین هزینه‌های عادی فرزندآوری: برخی خانواده‌ها، حتی در بارداری‌های سالم نیز

سطح فقهی و قانونی به خوبی تدوین شده‌اند، اما سازوکارهای عملی برای تحقق این حقوق در شرایط فشار اقتصادی طراحی نشده است. بر این اساس و با استناد به شواهد علمی بین‌المللی، پنج پیامد سیاستی قابل استنباط است:

گسترش پوشش بیمه‌ای خدمات تشخیصی پیش از تولد و مشاوره ژنتیک برای مادران کم‌درآمد، طراحی سبد غذایی یارانه‌ای برای مادران باردار نیازمند، بازنگری در قوانین کار برای حمایت مؤثر از اشتغال ایمن زنان باردار، ایجاد صندوق حمایت مالی از مادران باردار نیازمند (وام کم‌بهره یا کمک بلاعوض) به ویژه در موارد بارداری پرخطر یا نوزادان دارای مشکلات سلامت، اختصاص بودجه اضطراری به نظام سلامت برای مقابله با اثرات تحریم‌ها بر مراقبت‌های بارداری. در مجموع، تحلیل ارائه‌شده نشان می‌دهد که سقط جنین در شرایط اقتصادی نامساعد صرفاً یک تصمیم فردی یا پزشکی نیست، بلکه نتیجه تعامل پیچیده میان محدودیت‌های اقتصادی، خلأهای حمایتی و چهارچوب‌های حقوقی موجود است که نیازمند مداخله سیاستی در سطح کلان می‌باشد.

نتیجه‌گیری

نتایج این مرور حیطه‌ای نشان داد که حقوق جنین در ایران و جهان در سه حوزه اصلی پزشکی، اخلاقی و اقتصادی/مدنی قابل طبقه‌بندی است و حق حیات و حق سلامت به عنوان مهم‌ترین حقوق بنیادین جنین شناخته می‌شوند. بررسی منابع نشان داد که چالش‌های اقتصادی از طریق محدودکردن دسترسی به خدمات سلامت، ایجاد ناامنی غذایی، افزایش فشارهای معیشتی و کاهش حمایت‌های نهادی، می‌توانند تحقق عملی این حقوق را با موانع جدی مواجه کنند. همچنین یافته‌ها نشان داد که میان مشکلات اقتصادی و افزایش احتمال سقط جنین، به ویژه در شرایط فقر، هزینه‌های بالای مراقبت‌های بارداری و نبود حمایت‌های اجتماعی، ارتباط قابل توجهی وجود دارد. تحلیل مبانی حقوقی و فقهی نیز نشان داد که قواعدی نظیر حرمت اتلاف نفس محترمه، لاضرر

به دلیل ترس از هزینه‌های آینده (مسکن، تحصیل، درمان) به سقط گرایش پیدا می‌کنند. این الگو در منابع غربی با عنوان «سقط اقتصادی» شناخته می‌شود (۴۵). از منظر حقوقی، این الگو چالش‌برانگیزترین حالت است، زیرا در اینجا نه خطر جانی مادر وجود دارد و نه ناهنجاری جنینی. تحلیل فقهی این وضعیت نیازمند بازاندیشی در مفهوم «ضرورت» است. قاعده نفی عسر و حرج ایجاب می‌کند که دولت با ارائه حمایت‌های مالی و رفاهی، زمینه را برای انتخاب آگاهانه خانواده‌ها به نفع تداوم بارداری فراهم کند.

۴-۳. سقط ناشی از فشارهای چندگانه اقتصادی (تأثیر

تجمعی): در بسیاری از موارد، سقط نتیجه یک عامل واحد نیست، بلکه تجمعی از چندین چالش اقتصادی (فقر + بیکاری همسر + نبود مسکن + نبود حمایت نهادی) است (۴۶). این الگو نشان می‌دهد که تحلیل حقوقی صرفاً مبتنی بر قواعد فردی (اضطرار، ضرورت، حرج) برای حل مسأله کافی نیست و نیاز به یک رویکرد ساختاری و چند بعدی وجود دارد.

پیشنهادهای سیاستی ارائه‌شده در این مطالعه صرفاً مبتنی بر ملاحظات اجرایی یا رفاهی نیستند، بلکه ریشه در مبانی حقوقی و فقهی مورد بحث دارند. به طور مشخص، قاعده لاضرر دولت را مکلف می‌کند از ورود آسیب‌های قابل پیشگیری به مادر و جنین جلوگیری کند؛ قاعده نفی عسر و حرج اقتضا دارد شرایطی فراهم شود که هزینه‌های بارداری و مراقبت‌های مرتبط، خانواده‌ها را در وضعیت مشقت غیر متعارف قرار ندهد و حق حیات و حق سلامت جنین نیز ایجاب می‌کند دسترسی عادلانه به خدمات سلامت و حمایت‌های اجتماعی تضمین شود. از این رو، پیشنهادهایی نظیر گسترش پوشش بیمه‌ای، حمایت تغذیه‌ای از مادران باردار، حمایت مالی از خانواده‌های آسیب‌پذیر و تقویت نظام مراقبت‌های بارداری، نه صرفاً توصیه‌های رفاهی، بلکه الزامات قابل استنباط از مبانی حقوقی حاکم بر حمایت از حقوق جنین محسوب می‌شوند.

۵. جمع‌بندی و پیامدهای سیاستی: حقوق جنین در نظام

حقوقی ایران با یک «شکاف اجرایی» عمیق مواجه است. مبانی نظری (قاعده لاضرر، نفی حرج، حرمت اتلاف نفس) در

و نفی عسر و حرج ظرفیت مناسبی برای حمایت از حقوق جنین در مواجهه با چالش‌های اقتصادی دارند. در مجموع، تحقق حقوق جنین صرفاً به وجود مقررات حقوقی و فقهی وابسته نیست، بلکه مستلزم تقویت حمایت‌های اقتصادی، گسترش پوشش بیمه‌ای خدمات سلامت، افزایش حمایت از مادران باردار و کاهش نابرابری‌های اجتماعی است. بنابراین سیاست‌گذاری در حوزه حقوق جنین باید با رویکردی جامع و مبتنی بر عدالت اجتماعی، ابعاد حقوقی، اقتصادی و سلامت را به صورت همزمان مورد توجه قرار دهد.

مشارکت نویسندگان

سپیده پنجعلی‌پور کاکرودی: طراحی، استخراج داده، نگارش اولیه.

علی محمد مصدق‌راد: تحلیل، نظارت علمی، ویراستاری. طاهره میرمولایی و محمود عباسی: استخراج فقهی/حقوقی. شیرین شهبازی: تحلیل کیفی، نگارش نهایی. نویسندگان نسخه نهایی را مطالعه و تأیید نموده و مسئولیت پاسخگویی در قبال پژوهش را پذیرفته‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

بیانیه هوش مصنوعی

در تهیه این مقاله، از ابزار هوش مصنوعی ساینسیا (ScienceIA) برای کمک در جستجو و شناسایی منابع علمی

مرتبط و از چت‌جی‌پی‌تی (ChatGPT (OpenAI) برای ترجمه، ویرایش زبانی و بهبود شفافیت و روانی متن استفاده شده است. این ابزارها هیچ نقشی در طراحی مطالعه، انتخاب مطالعات، استخراج داده‌ها، تحلیل داده‌ها، تفسیر یافته‌ها یا نتیجه‌گیری علمی نداشته‌اند. تمامی خروجی‌های حاصل از این ابزارها توسط نویسندگان به طور دقیق بررسی و تأیید شده و مسئولیت کامل صحت، اصالت و محتوای نهایی مقاله بر عهده نویسندگان است.

References

- Manning DM. Terms of endearment: Reason and science speak for embryonic humans and fetal humans. *The Linacre Quarterly*. 2017; 84(2): 101-102.
- Alkali AU, Mohd A, Hak NA, Yusoff RCS. Abortion: An Infringement of the Foetus' Right to Life in Islamic Law. *IIUMLJ*. 2015; 23(1): 85-105.
- Gross T. Personhood in the Womb: A Constitutional Question. *NPR - Fresh Air*. 2013.
- Asadisarvestani K, Sobotka T. A pronatalist turn in population policies in Iran and its likely adverse impacts on reproductive rights, health and inequality: A critical narrative review. *Sexual Reproductive Health Matters*. 2023; 31(1): 1-19.
- Dojheydarlo B, Seyyedi Bonabi SB. The condition of fetus inheritance in Iranian law, Imamate jurisprudence and other Islamic religions. *The Scientific Research Journal in Jurisprudence and Bases of Islamic Law*. 2020; 13(1): 29-46. [Persian]
- Shahabi S, Fazlalizadeh H, Stedman J, Chuang L, Shariftabrizi A, Ram R. The impact of international economic sanctions on Iranian cancer healthcare. *Health Policy*. 2015; 119(10): 1309-1318.
- Karami Matin B, Soltani S, Byford S, Soofi M, Rezaei S, Kazemi-Karyani A, et al. The impacts of economic sanctions on the performance of hospitals in Iran: Implications for human rights. *International Journal of Human Rights in Healthcare*. 2024; 17(2): 117-26.
- Marmot M. Health equity in England: The Marmot review 10 years on. *BMJ*. 2020; 368: m693.
- Hakimi S, Mohammad Ali Zadeh S. Reproductive rights in Iran health system: Challenges and outcomes. *Medical Law Journal*. 2008; 2(7): 129-43. [Persian]
- Arksey H, O'malley L. Scoping studies: Towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*. 2005; 8(1): 19-32.
- Afshar L. Personhood and Ensoulment. *Encyclopedia of Islamic Medical Ethics*. 2025; 1(1): 1-22. [Persian]
- Olatokun GM, Ahmad R. Fundamental Principle of International Human Right Law-Basis for the Right to Life of the Unborn Child. *UUM Journal of Legal Studies*. 2014; 5: 143-67.
- Hantoushzadeh S, Ghaffari E, Ghaemi M. Fetal pain: Cry under water. *Pediatrics*. 1999; 106(9): 881-886.
- Justice P. When fetuses gain personhood: understanding the impact on IVF, contraception, medical treatment, criminal law, child support and beyond. *New York, NY: Pregnancy Justice*; 2022.
- Fathi Najafi T, Najafi Fathi M, Dashti S, Farnoosh E. Comparative study of the Fetal Rights in National and International laws: A Narrative Review Paper. *Journal of Preventive Medicine*. 2022; 9(3): 292-301.
- Safavi SF. Legal protection of the fetus. *Pik Noor - Humanities*. 2008; 5(4): 109-119. [Persian]
- Preiksaitis C, Saxena MAH. The impact of changing abortion legislation on emergency medicine residents in a state with protected abortion rights. *Grad Med Educ*. 2024; 16(4): 442-452.
- Asadi M, Nozari Ferdosieh M. Fetal civil rights in the family system. *Jurisprudential-Legal Studies of Woman and Family*. 2020; 2(4): 39-113. [Persian]
- Rafiei M, Ghare MS, Akbari M, Kiani F, Sayehmiri F, Sayehmiri K, et al. Prevalence, causes and complications of cesarean delivery in Iran: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Reproductive Biomedicine*. 2018; 16(4): 221-34.
- Abbasi M, MK G. Dimensions of legal liability in inappropriate Cesarean in light of the fundamental rights of the fetus. *Clin Res*. 2019; 2(2): 155-162.
- Pezeshki S, Hosseini SA, Nazemi Ashani MH. Review of legal regulations related to the fetus based on the issues of his physical and mental health in the family center. *Medical Law Journal*. 2021; 15(56): 419-429. [Persian]
- Meshkat M, Safaei S. The comparative study of fetal abuse in the criminal system of Iran and United States. *Criminal Law Research*. 2018; 7(24): 37-65. [Persian]
- Mousavi SMA, Amidian H, Nowruzi Y, Safari A. Historical and Legal Review of Abortion in the United States and the Role of Women's Movements in Political Decision Making. *Journal of Women's Research*. 2011; 2(5): 96-123. [Persian]
- Zampas C, Amin A, O'Hanlon L, Bjerregaard A, Mehrtash H, Khosla R, et al. Operationalizing a human rights-based approach to address mistreatment against women during childbirth. *Health Human Rights*. 2020; 22(1): 251-264.
- Taleghan Ghafari M, Ezadifard A, Ayoubi S. Liability for calendar childbirth. *Law Quarterly*. 2022; 51(4): 763-782.

26. Mashayekhi J, Derakhshan Z, Parsapoor AJ. A review of the basis of fetal dignity in some contemporary medical ethics theories. *Iranian Journal of Medical Ethics History of Medicine*. 2019; 12(1): 127-139. [Persian]
27. Vedam S, Stoll K, Taiwo TK, Rubashkin N, Cheyney M, Strauss N, et al. The Giving Voice to Mothers study: Inequity and mistreatment during pregnancy and childbirth in the United States. *Reproductive Health*. 2019; 16(1): 77.
28. Peters MD, Godfrey CM, Khalil H, McInerney P, Parker D, Soares CB. Guidance for conducting systematic scoping reviews. *JB I Evidence Implementation*. 2015; 13(3): 141-146.
29. Shachar C, Tu L, Jain B. Fetal personhood laws and their implications for health care. *JAMA*. 2024; 332(15): 1231-1232.
30. Murray C. The Protection of Life During Pregnancy Act 2013: Suicide, dignity and the Irish discourse on abortion. *Social Legal Studies*. 2016; 25(6): 667-698.
31. Monika N, Gogoi N. Respectful care as a human right: Key components of implementing "Respectful Maternity Care". In: *Current Innovations in Disease and Health Research*. Hooghly (West Bengal), India: B P International; 2023. Vol.7 p.170-181.
32. Imam I, Abdul Raheem-Mustapha MA, Ibrahim-Eletu KK. A jurisprudential analysis of the fundamental rights of fetus (an unborn child) under the conventional and Islamic law. *Social Science Research Network (SSRN)*; 2011.
33. Mariam R, Irfan R. Different aspects fetal rights in the light of Islam. In: *Proceedings of the 3rd International Seminar on Islamic Thought*. Bangi, Selangor, Malaysia: Faculty of Islamic Studies, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM); 2018. p. 84-95.
34. Parsaian Z, Badreh M, Pourmasjedian F. Challenges of social efficiency of abortion laws in the Islamic Republic of Iran. *The Judiciary Law Journal*. 2025; 88(128): 363-385. [Persian]
35. Hedayat KM, Shooshtarizadeh P, Raza M. Therapeutic abortion in Islam: Contemporary views of Muslim Shiite scholars and effect of recent Iranian legislation. *Journal of Medical Ethics*. 2006; 32(11): 652-657.
36. Abbasi M, Gooshki ES, Allahbedashti N. Abortion in Iranian legal system. *Iranian Journal of Allergy, Asthma Immunology*. 2014; 13(1): 71-84.
37. Weiss BG. *The spirit of Islamic law*. Athens, GA: University of Georgia Press; 1998.
38. Shahinfard K, Nazari Tavakkoli S, Ommami A, Samani A, Abredini M. The conceptual scope of the rule of negation of hardship and hardship in jurisprudence and its relation to similar words. *Jurisprudential Foundations of Islamic Law*. 2017; 20(10): 43-67. [Persian]
39. Thomson K, Moffat M, Arisa O, Jesurasa A, Richmond C, Odeniyi A, et al. Socioeconomic inequalities and adverse pregnancy outcomes in the UK and Republic of Ireland: A systematic review and meta-analysis. *BMJ Open*. 2021; 11(3): e042753.
40. Kinsey EW, Caceres OM, Posner HE, Hinkle SN. Food insecurity during pregnancy and associated perinatal outcomes: A scoping review. *Epidemiologic Reviews*. 2025; 47(1): Mxaf001.
41. Francis F, Johnsunderraj SE, Divya K, Raghavan D, Al-Furgani A, Bera LP, et al. Ergonomic Stressors Among Pregnant Healthcare Workers: Impact on pregnancy outcomes and recommended safety practices. *Sultan Qaboos University Medical Journal*. 2021; 21(2): e172.
42. Sajadi HS, Yahyaei F, Ehsani Chimeh E, Majdzadeh R. The human cost of economic sanctions and strategies for building health system resilience: A scoping review of studies in Iran. *The international Journal of Health Planning Management*. 2023; 38(5): 1142-1160.
43. Mahdavi SA, Jafari A, Azimi K, Dehghanizadeh N, Barzegar A. Therapeutic abortion in Iran: An epidemiologic study of legal abortion in 2 years. *BMC Research Notes*. 2020; 13(1): 261.
44. Haseli A, Rahnejat N, Rasool D. Reasons for unsafe abortion in Iran after pronatalist policy changes: a qualitative study. *Reproductive Health*. 2024; 21(1): 182.
45. Foster DG, Biggs MA, Ralph L, Gerdtz C, Roberts S, Glymour MM. Socioeconomic outcomes of women who receive and women who are denied wanted abortions in the United States. *American Journal of Public Health*. 2022; 112(9): 1290-1296.
46. Gipson JD, Koenig MA, Hindin MJ. The effects of unintended pregnancy on infant, child and parental health: A review of the literature. *Studies In Family Planning*. 2008; 39(1): 18-38.